

Надії промінь золотий

(19-й псалом Ф. Мендельсона)

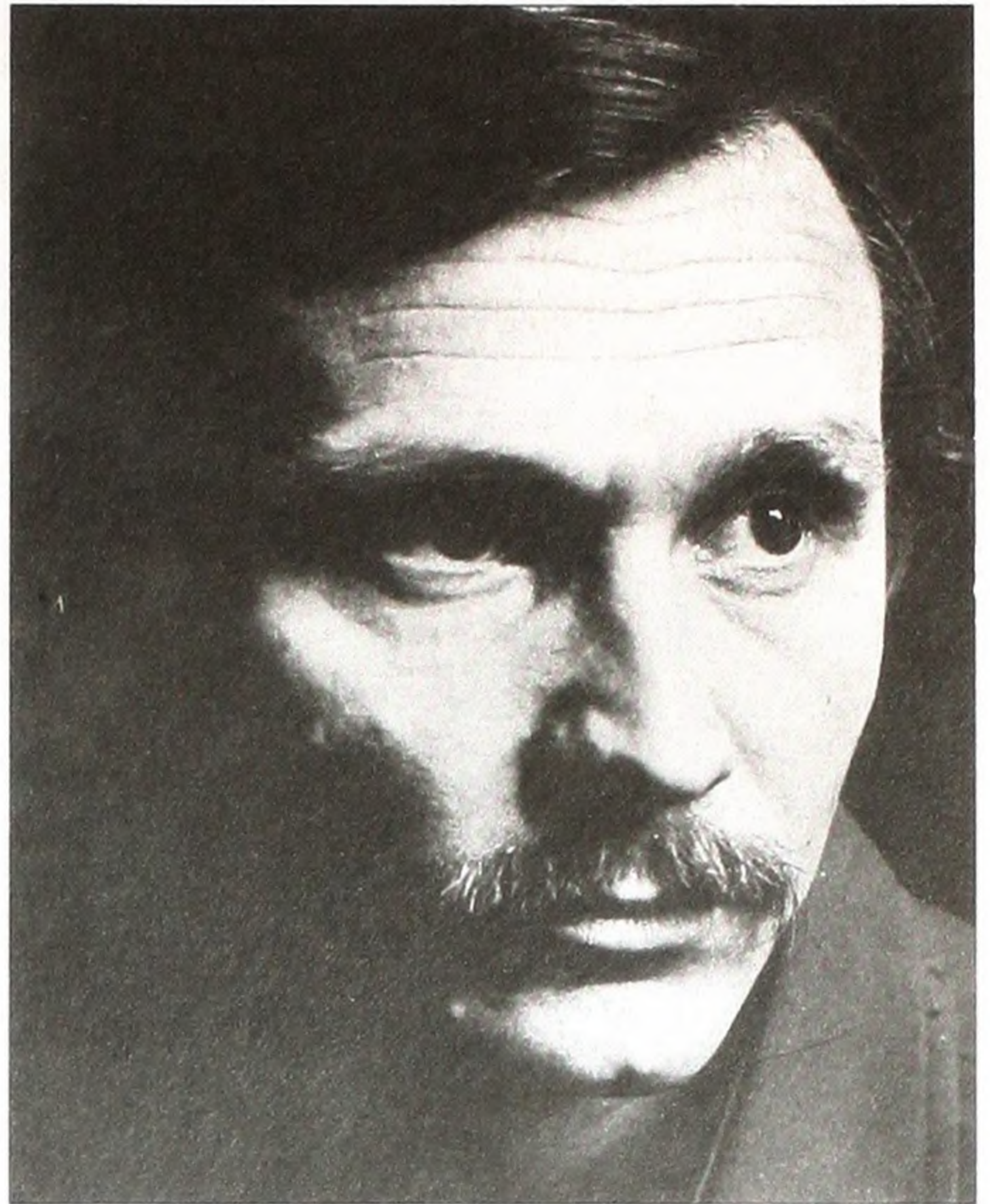
Валерія Чайковська

В. Чайковська – Беатріче у виставі «Любов, джаз і чорт» за Ю Грушасом. Режисер Микола Мерзлікін. Київський театр юного глядача, 1979 – 1988

Звичайно, я хотіла працювати у Товстоногова або «на Таганці». Колись ридала на виставі Любимова «Десять днів, які...» від думки, що ніколи не працюватиму в такому театрі. І не стільки майстерністю своєю вони мене вразили, а тим, що були пов'язані одне з одним чимось великим і дивились на глядача з переможним торжеством, відчуваючи свою таємницю і огортаючи нею весь зал.

Тоді я не сподівалася, що й мене торкнеться це велике почуття, коли не важливо, як називається твій театр, просто він існує, а ти є частиною його. Ти знаєш, що якщо ти сьогодні «випадаєш» з вистави, то поруч є руки, які підхоплять тебе і понесуть у вирі спектаклю, не боячись нічого,

Микола Мерзлікін – головний режисер Київського театру юного глядача у 1977–1983 роках

захоплюючи глядача. Це був спектакль Миколи Мерзлікіна «Любов, джаз та чорт» за п'єсою Ю. Грушаса, прем'єра якого відбулася 29 грудня 1979 року в Київському театрі юного глядача.

Не можу робити глибинний аналіз цієї вистави, п'єси, змісту репетицій. Про це багато писали, деякі рецензії навіть викликали сльози, тому що той, хто писав, ніби був зі мною на сцені, як брат чи сестра, радів життю, боровся і вмирав. Всім – велике спасибі.

Всі свої думки, спогади звертаю до дорогої Людини – Миколи Івановича Мерзлікіна, який вдихнув у нас цю історію, скориставшись нашим бажанням, молодістю і любов'ю до театру.

Початок був сумний. Влітку 1979 року я тяжко захворіла, лежала в лікарні і не знала, чи зможу повернутися до Києва до початку репетицій.

Одного дня мама принесла мені в лікарню бандероль з Києва. Там була п'єса «Любов, джаз та чорт» Ю. Грушаса і привітні слова від Миколи Івановича. Я зрозуміла, що треба видиратися з хвороб, і на початку жовтня вже була в Києві. Першу репетицію сиділа під стінкою. Потім підійшов Мерзлікін і спитав, чи зможу я завтра працювати. Відповіла, що зможу, якщо буду знати, над якою сценою працюватимемо. То була сцена першої зустрічі Беатріче із батьком Андрюса, прокурором, який втрачає усякий контроль над своїм сином. Владна людина – зовсім безпомічна вдома.

Перша репетиція з Миколою Харитоновичем Козленком, народним артистом України, доброю, розумною, вихованою людиною, з якою було так легко працювати...

Мудра маленька Беатріче бере на свої плечики дорослі проблеми, вчить Любові.

- Дівчинко, як тебе звуть?
- Беатріче.
- Скільки тобі років?
- Сімнадцять...

Коли ми показали сцену, побачила очі Мерзлікіна, хлопців-партнерів і відчула, що вони всі радіють моєму поверненню.

Ось моя записочка, яку я написала під час однієї з репетицій, хотіла не забути її: «Я помітила, що Мерзлікін вмів навіть в дуже простій, банальній на вигляд сцені знайти щось несподіване, якийсь парадокс. Від цього наповнюєшся такою радістю, стаєш співучасником чогось незвіданого, твоє існування в театрі стає єдиним, бажаним і неповторним. Це об'єднує групу людей – це радість творчості, і Мерзлікін створював і дарував нам таке відчуття».

Я дуже рада, що цю виставу встигли подивитися мої батьки і мій художній керівник курсу в Театральному інституті ім. Карпенка-Карого народний артист України Анатолій Скибенко.

На своєму ювілеї в театрі я сказала про Миколу Івановича: «До "Джазу" я була однією Лерою, після – стала іншою.

В. Савчук, В. Чайковська, В. Малярєнко та
В. Ставицький у виставі «Любов, джаз і чорт»

Мерзлікін змушував замислюватися над тим, що є небо і земля, та є щось вище та глибше. Вище та глибше – я шукаю це щоразу». Він зателефонував: «Навіщо ти про мене таке сказала? Тебе виженуть з театру». Слава Богу, не вигнали. Вистави Мерзлікіна активно намагалися змінити світ навколо, людину, яка народилася любити і забула, що це таке. Цей театр не розважав, не загравав, але й не принижував глядача. Людина, яка приходила на його вистави, отримувала Промінь Надії. «Так, – говорили ми зі сцени, – ми – недосконалі, слабкі, ми падаємо, але кожен з нас може стати кращим, чистішим, люблячим». З кожною виставою, все починалося спочатку, ніби не було написаної п'єси і готового спектаклю. Трималася вистава «Любов, джаз та чорт» майже десять років.

Ми не думали, яке враження справляємо на глядача, кому більше дістанеться оплесків. Передчуття небезпечних і радісних мандрів, щастя від зустрічі з виставою, з партнерами з'являлося в дорозі до театру. Все інше було потім: і переповнені зали, і люди, які сиділи на східцях, і міліція навколо театру в дні вистави в Грузії, і несподіваний приїзд на виставу литовців, акторів Паневежиського театру – перших виконавців цієї п'єси Грушаса, і листи, які ще довго надходили. Яке дороге все це! А ще – біла сукня. Її моя донька забрала після останньої вистави і сховала у себе. Ту сукню, в якій Беатріче викидалася з вікна у фіналі, а клаптик цього плаття майорів у порожній рамі розбитого вікна. Життя дарувало і дарує мені зустрічі з цікавими режисерами, досвідченими і молодими. Але ролі з вистав Миколи Мерзлікіна (Леся з «Планети сподівань» О. Коломійця, Люська з вистави «Шрами» Є. Шабана, Клава зі «Спитай коли-небудь у трав» Я. Стельмаха, Беатріче з «Любов, джаз та чорт» Ю. Грушаса), ролі того юного театру, який подарував нам надзвичайний Режисер – не пішли від мене. Я не знаю, що я дала їм, крім прізвища в програмках, але знаю, що вони дали мені. Вони вчили мене жити, любити, триматися будь-що, долати страх...

І як каже Рожева пані у виставі «Оскар Богу» за п'єсою Е.-Е. Шмітта: «Серце сповнене любові... Він дав їй нам стільки, що вистачить на всі роки, які нас чекають».

Довідка

П'єсу «Любов, джаз та чорт» литовського драматурга Юозаса Грушаса поставив у Київському театрі юного глядача режисер Микола Мерзлікін. Художник вистави – Леся Безпальча. Музика Сергія Бедусенка.

Прем'єра відбулася 29 грудня 1979 року. Йшла майже 10 років. Вистава представляла Україну в Москві, Мінську, Тбілісі, Новосибірську, Новокузнецьку; мала великі гастролі в Україні, зокрема і в Криму (Сімферополь, Севастополь, Керч, Ялта, Феодосія, Судак, Бахчисарай).

Виставу «Любов, джаз та чорт» було визнано однією з кращих вистав Радянського Союзу на театральному фестивалі-огляді, присвяченому 60-річчю СРСР (1982 р.), вона отримала Гран-прі на Першому всеукраїнському фестивалі молодіжних театрів у Сумах (листопад 1982 р.), а виконавиця ролі Беатріче Валерія Чайковська – Приз за кращу жіночу роль; також вистава була удостоєна медалі ВДНГ України, Почесних дипломів міністерств культури Грузії та Білорусі.